

SØF-rapport nr. 04/11

Kostnadsanalyse av alternative boformer for eldre

Lars-Erik Borge

Ole Henning Nyhus

SØF-prosjekt nr. 5700:

”Kostnadsberegning av ulike bo og omsorgstilbud for eldre”

Prosjektet er finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet

**SENTER FOR ØKONOMISK FORSKNING AS
TRONDHEIM, MARS 2011**

© Dette eksemplar er fremstilt etter avtale med KOPINOR, Stenergate 1, 0050 Oslo. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og i strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

ISBN 978-82-8150-089-1

ISBN 978-82-8150-090-7

ISSN 1504-5226

Trykt versjon

Elektronisk versjon

Forord

Dette prosjektet om kostnadsanalyser av ulike boformer for eldre ble initiert av Annichen Hauan i Norsk Form og er finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet. Vi er svært takknemlige for hjelp og bistand fra våre kontaktpersoner i Trondheim kommune (Tina Williams, Henning Harstad og Camilla Overvik) og Randaberg kommune (Anne Grødem). Vi har vært i kontakt med en rekke andre kommuner som ikke var i stand til å framskaffe den type kostnadsdata som benyttes i prosjektet. Disse vanskelighetene med å framskaffe data forklarer at gjennomføringen av prosjektet har tatt lang tid.

Trondheim, mars 2011

Lars-Erik Borge (prosjektleder) og Ole Henning Nyhus

Innholdsfortegnelse

1. Innledning og sammendrag	1
2. Bakgrunnsinformasjon	7
2.1. Generelt om kommunene.....	7
2.2. Om institusjonene	8
3. Økonomi.....	10
3.1. Boligkostnader og årsverk	10
3.2. Andre kostnader.....	13
3.3. Brukernes egenbetaling	16
3.4. Sammendrag av kostnader	17
Referanser.....	19

1. Innledning og sammendrag

Innledning

Utgangspunktet for prosjektet er at morgendagens eldre vil ha andre krav, preferanser og behov enn dagens generasjon. De vil i større grad ønske et botilbud som legger til rette for sosiale, kulturelle og fysiske aktiviteter. Nye botilbud vil både påvirke byggekostnadene og drift og organisering av pleie- og omsorgstjenesten. Formålet med dette prosjektet er å foreta en kostnadssammenlikning mellom tradisjonelle sykehjem og andre former for omsorgsløsninger. Kostnadssammenlikningen omfatter både kostnader til selve botilbudet og kostnader til å yte pleie og omsorg.

Prosjektet er utført ved å innhente kostnadsdata fra to utvalgte kommuner, Trondheim og Randaberg. På kostnadssiden skilles det mellom boligkostnader og lønnskostnader og andre kostnader knyttet til pleie- og omsorgstilbudet. De nye, alternative boformene innebærer at brukerne mottar pleie- og omsorgstjenester i eget hjem. Siden regelverket for brukerbetaling er forskjellig for sykehjem og tjenester som ytes i hjemmet, må det også tas hensyn til at kommunens inntekter i form av brukerbetaling påvirkes av boform. Kostnadssammenlikningen er basert på data for 2008.

Trondheim kommune

I Trondheim benyttes Brundalen sykehjem som referanse. Vi har studert en avdeling med 8 brukere hvor en stor del av brukerne lider av demens. Som et alternativ til tradisjonelt sykehjem har vi, i samarbeid med Trondheim kommune, valgt Saupstadringen HDO hvor det tilbys pleie og omsorg i omsorgsboliger. Saupstadringen HDO er lokalisert sammen med Søbstad helsehus. Saupstadringen HDO har i alt 9 brukere med tilsvarende diagnoser som brukerne i den valgte avdelingen i Brundalen sykehjem. At de to botilbudene har relativt homogene brukere er viktig for at kostnadssammenlikningen, spesielt for pleie- og omsorgstilbudet, skal være relevant.

Tabell 1.1 gir en oversikt over kostnadssammenlikningen i Trondheim kommune. Boligkostnadene er beregnet med utgangspunkt i byggekostnader for sykehjem og omsorgsboliger de senere år og areal per bruker i Brundalen og Saupstadringen. Videre forutsettes en levetid

på 50 år og en realrente på 2,5 prosent. Omsorgsboliger har lave byggekostnader per m², men kommer likevel ut med høyere boligkostnad per bruker. Det skyldes at areal per bruker i Saupstadringen (56 m² per bruker) er dobbelt så høyt som i Brundalen sykehjem (28 m² per bruker).

Tabell 1.1: Kostnadssammenlikning Trondheim, kroner per bruker per år (1000 kroner)

	Brundalen sykehjem	Saupstadringen, omsorgsbolig	Merkostnad sykehjem
Boligkostnad	27	42	-15
Lønnskostnader	511	501	10
Øvrige kostnader til pleie og omsorg			
Lege	17	0	17
Medisin	17	0	17
Andre driftsutgifter	30	19	11
Brukerbetaling	-115	-133	18
Netto kommunal kostnad	487	429	58

For lønnskostnader som er den største kostnadskomponenten, er det relativt liten forskjell mellom de to boformene. Både sykehjemmet og omsorgsboligen brukte i underkant av ett årsverk per bruker. Årsverksinnsatsen per bruker er noe høyere i sykehjemmet, noe som gir en kostnadsfordel på 10.000 kroner i favør av omsorgsboligen.¹ Det er kommunens budsjettmodell som er den underliggende årsaken til at de to boformene kommer nokså likt ut med hensyn til lønnskostnader. I Trondheim kommune budsjetteres bemanningen i stor grad ut fra brukernes funksjonalitet. Og når vi her sammenlikner enheter med relativt homogene brukere, vil de to boformene nødvendigvis komme nokså likt ut.

Det er større forskjeller knyttet til komponentene lege, medisin og andre driftsutgifter. For utgifter til lege og medisin har dette sammenheng med at kommunen dekker disse utgiftene for beboere i sykehjem, men ikke for de som mottar hjemmetjenester. For beboere i omsorgsboliger dekkes lege- og medisikutgifter dels av brukeren selv og dels av folke-

¹ Basert på lønnskostnader per årsverk som i Randaberg.

trygden.² At andre driftsutgifter er høyere i sykehjemmene har blant annet sammenheng med utgifter til mat og renhold (beboere i omsorgsboliger gjør noe renhold selv). Til sammen utgjør disse komponentene en kostnadsfordel i favør av omsorgsboliger på 45.000 kroner per bruker.

I sykehjem betaler brukerne vederlag avhengig av inntekt. Av inntekter inntil folketrygdens grunnbeløp kan kommunen kreve inntil 75 prosent av brukerens inntekt, mens det av inntekter utover dette kan kreves inntil 85 prosent. Beboere i (kommunale) omsorgsboliger betaler husleie og brukerbetaling for praktisk bistand. Beboerne i omsorgsboligene i Saupstadringen betaler i gjennomsnitt 133.000 kroner per år, men beboerne i sykehjemmet betaler 115.000 kroner per år.

Samlet sett framstår omsorgsboligene i Saupstadringen som et billigere alternativ for Trondheim kommune enn tilsvarende sykehjemsplasser i Brundalen sykehjem. Netto kostnadsgevinst utgjør 58.000 kroner per bruker, og er knyttet til at kostnadene ved å yte pleie og omsorg er lavere og at brukerbetalingen er høyere.

Randaberg kommune

I Randaberg kommune har vi sammenliknet sykehjemmet og omsorgsboliger i Vistestølen bofellesskap. Både sykehjemmet og omsorgsboligene har 21 plasser. Beboerne i omsorgsboligene er noe yngre og har litt bedre funksjonalitet enn beboerne på sykehjemmet. Tabell 1.2 gir en oversikt over kostnadssammenlikningen i Randaberg.

I Randaberg har sykehjemmet et areal på nærmere 90 m² per bruker, mens Vistestølen bofellesskap har et areal på i overkant av 100 m² per bruker. Areal per bruker er langt høyere i Randaberg enn i Trondheim, samtidig som forskjellen i areal mellom de to boformene er mindre. Det siste innebærer at sykehjemmet i Randaberg kommer ut med høyere bokostnader per bruker enn omsorgsboligene i Vistestølen bofellesskap.³

² Det er ikke tatt hensyn til at kommunen yter driftstilskudd til fastleger som i 2008 utgjorde 357 kroner per innbygger.

³ Siden Randaberg ikke kunne oppgi byggekostnader, har vi benyttet de samme kostnader per m² som i Trondheim.

Tabell 1.2: Kostnadssammenlikning Randaberg, kroner per bruker per år (1000 kroner)

	Sykehjemmet	Vitestølen bofellesskap	Merkostnad sykehjem
Boligkostnad	86	76	10
Lønnskostnader	561	556	5
Øvrige kostnader til pleie og omsorg			
Lege	10	0	10
Medisin	11	0	11
Andre driftsutgifter	-	-	-
Brukerbetaling	-115	-123	8
Netto kommunal kostnad	487	429	44

I Randaberg benyttes det i overkant av ett årsverk per bruker både i sykehjemmet og i omsorgsboligene. Kostnadsforskjellen mellom de to boformene er marginal, men med en liten gevinst i favør av omsorgsboligene. Utgifter til lege og medisiner er høyere i sykehjemmet enn i omsorgsboligene av de samme årsaker som i Trondheim. Sykehjemmet i Randaberg har imidlertid lavere lege- og medisinsutgifter enn Brundalen sykehjem i Trondheim, noe som kan ha sammenheng med forskjeller i brukersammensetning. Randaberg har ikke kunnet oppgi tall for andre driftsutgifter.

Sykehjemsbeboerne i Randaberg betaler 115.000 kroner per år, mens beboerne i Vitestølen bofellesskap betaler 123.000 kroner per år. Brukerbetalingen er altså høyere i omsorgsbolig enn i sykehjem, men forskjellen er mindre enn i Trondheim.

Samlet sett er omsorgsboligene i Vitestølen bofellesskap et billigere alternativ for Randaberg kommune enn en plass i sykehjemmet. Netto kostnadsgevinst utgjør 44.000 kroner per bruker, og er knyttet til lavere boligkostnader, lavere kostnader ved å yte pleie og omsorg og høyere brukerbetaling. Når det tas hensyn til at beregningene for Randaberg ikke omfatter andre driftsutgifter, er kostnadsgevinsten av samme størrelsesorden som i Trondheim.

Oppsummering

Både i Trondheim og Randaberg synes omsorgsboliger å gi en kostnadsgevinst sammenliknet med tradisjonelle sykehjem. Kostnadsgevinsten er knyttet til lavere kostnad ved å yte pleie og omsorg og høyere brukerbetaling. Resultatene er mindre entydige med hensyn til boligkostnader. Omsorgsboliger har lavere byggekostnader per m² enn sykehjem og vil komme ut med lavere boligkostnader per bruker dersom arealintensiteten er den samme som i sykehjem (Randaberg). Men dersom arealintensiteten er betydelige høyere i omsorgsbolig enn i sykehjem (Trondheim), kan omsorgsboliger komme ut med høyere boligkostnader enn sykehjem.

Den samfunnsøkonomiske gevinsten knyttet til omsorgsboliger vil være lavere enn den kommunaløkonomiske. Det har sammenheng med at kommunen dekker kostnader til medisiner og tilsynslege for beboere i sykehjem, mens disse kostnadene i hovedsak dekkes av staten og brukerne selv for beboere i omsorgsboliger. Deler av den kommunale kostnadsgevinsten ved å opprette omsorgsboliger i stedet for sykehjem representerer derfor ingen realøkonomisk gevinst, kun en omfordeling av kostnader fra kommune til stat og brukere. Denne kostnadsomfordelingen utgjør vel halvparten av den kommunaløkonomiske gevinsten i Trondheim, noe mindre i Randaberg.

Videre er deler av den kommunaløkonomiske gevinsten knyttet til høyere brukerbetaling i omsorgsboliger enn i sykehjem. Det er vanskelig å vurdere om dette også representerer en samfunnsøkonomisk gevinst knyttet til at botilbud og tjenester er bedre enn i sykehjem, eller om det er uttrykk for at regelverket for brukerbetaling varierer mellom de to boformene.

Avslutningsvis vil vi peke på at den kostnadsoppstillingen som er utført i dette prosjektet viser at lønnskostnader er den klart viktigste kostnadskomponenten innen pleie og omsorg. Det kanskje viktigste elementet i en vurdering av ulike boformer og botilbud vil derfor være hvordan de påvirker behovet for hjelp og assistanse. Kan utformingen av boliger legge til rette for at brukerne i større grad blir selvhjulpne slik at behovet for personellinnsats reduseres? Boligtiltak som gjør brukerne mer selvhjulpne vil kunne ha høy samfunnsøkonomisk lønnsomhet selv om de medfører betydelige økninger i byggekostnadene. Et boligtiltak som

kan bidra til å redusere antall årsverk per bruker med 0,1 per år (om lag 10 prosent) vil kunne forsvare enn økning i byggekostnader per bruker med 1,2 millioner kroner.⁴

⁴ Basert på de samme forutsetninger som ellers i prosjektet, det vil si en realrente på 2,5 prosent og at effekten av tiltaket er like lang som byggets levetid (50 år).

2. Bakgrunnsinformasjon

2.1. Generelt om kommunene

I denne rapporten har to kommuner, Trondheim og Randaberg, delt informasjon fra sin pleie- og omsorgssektor. Trondheim er Norges tredje største by med 170 936 innbyggere per 01.01.2010, mens Randaberg er en forstadskommune til regionsenteret Stavanger med 9 997 innbyggere. Tabell 2.1 viser at en større andel av innbyggerne over 80 år mottar pleie- og omsorgstjenester i Randaberg, mens andelen innbyggere over 80 år er større i Trondheim. Gitt mindre forskjell i bruken av pleie- og omsorgstjenester blant innbyggerne under 80 år indikerer dette at andelen innbyggere som benytter pleie- og omsorgstjenester er omtrent den samme i de to kommunene. Også sektorens andel av brutto utgifter er omtrent lik i de to kommunene med 24,1 og 24,3 prosent i henholdsvis Randaberg og Trondheim. Samtidig er tjenestetilbudet forskjellig mellom de to kommunene. Trondheim har en høyere andel tjenestemottakere i institusjon, mens Randaberg har en høyere andel brukere av hjemme-tjenester.

Borge og Haraldsvik (2005) analyserte ressursbruk i institusjons- og hjemmetjenesteorienterte kommuner. Institusjons- og hjemmetjenesteorienterte kommuner ble definert med utgangspunkt i institusjonsandelen, dvs. andel brukere av pleie- og omsorgstjenester som er institusjonsbeboere. To alternative definisjoner ble benyttet. I det ene alternativet ble institusjons- og hjemmetjenesteorienterte kommuner definert som de 25 prosent av kommunene med høyest og lavest institusjonsandel. Det andre alternativet var en strengere definisjon hvor de to typer kommuner ble definert som de 10 prosent av kommunene med høyest og lavest institusjonsandel. Randaberg kan etter dette helt klart defineres som en hjemmetjenesteorientert kommune, mens Trondheim verken er institusjonsorientert eller hjemmetjenesteorientert.

Tabell 2.1: Kommuneinformasjon

	Randaberg	Trondheim
Innbyggere	9 997	170 936
Frie inntekter (kroner per innbygger)	32 136	28 867
Andel innbyggere 80 år og over	2,4 %	3,8 %
• I institusjon (2006)	4,8 %	14,6 %
• Mottar hjemmetjenester (2006)	64,8 %	32,7 %
Plasser i institusjon i prosent av mottakere av pleie- og omsorgstjenester (2009)	8,6 %	22,5 %
Pleie og omsorgs andel av kommunens brutto utgifter (2006)	24,1 %	24,3 %

Kilde: SSB

2.2. Om institusjonene

For å kunne foreta en god kostnadssammenligning mellom sykehjem og alternative boformer er det ønskelig at brukerne i de enkelte boformene er mest mulig homogene, det vil si at de har et relativt likt pleiebehov. For Trondheim sin del ser det ut til at brukerne ved sykehjemmet har bedre funksjonalitet (diskutert i delkapittel 3.1), mens de i større grad lider av demens. I diskusjon med kommuneansatte i Trondheim ble likevel Brundalen sykehjem og Saupstadringen HDO anbefalt til å inkluderes i analysen fremfor en hel del andre alternativer. Boformen med heldøgns omsorg i Randaberg, Vistestølen, er et bofelleskap kun for eldre med demens, mens sammensetningen av kort- og langtidsplasser i sykehjemmet fører til en lavere andel brukere med demens her. Samtidig er disse brukerne i større grad rammet av ulike somatiske sykdommer.

Brundalen sykehjem

Ved Brundalen sykehjem bor det 80 brukere fordelt på 10 fløyer med 8 brukere hver. Alle beboere har enerom med eget toalett og dusj. Hver fløy inneholder postkjøkken og spisestue. I tillegg er det en stor fellesstue i hver av de tre etasjene som brukerne kan benytte for å tilbringe tid med sine pårørende. Én gang i uken kommer det tre tilsynsleger og det er ansatt egen aktivitør i 100 % stilling. Brukerne har også tilgang på frisør to dager i uken, i tillegg til at fotpleie kan bestilles. Byggets levetid er oppgitt til å være 50 år.

I avdelingen vi ser nærmere på lider en stor del av brukerne av demens og det er ansatt totalt 14 personer. I 2008 ble det utført 7,5 årsverk ved avdelingen. Budsjett for samme år var 6,68 årsverk. Brukernes gjennomsnittsalder er 80 år og avdelingens bruttoareal er 221 m².

Saupstadringen HDO

Saupstadringen 5E er en avdeling med heldøgns omsorg som er lokalisert sammen med Søbstad helsehus i Trondheim. Ved avdelingen er det 9 plasser hvor dagens brukere har en gjennomsnittsalder på 88 år. Total bemanning utgjør 17 ansatte fordelt på 6,14 årsverk i henhold til budsjettet. I 2008 var det derimot et overforbruk slik at det ble utført 8,28 årsverk. Avdelingens bruttoareal er 507 m².

Sykehjemmet i Randaberg

Sykehjemmet i Randaberg ble bygd i 1971 og delvis ombygd i 1994. Totalt areal utgjør 1 860 m². Institusjonen består av 21 plasser, hvor 2/3 er langtidsenheter, og brukerne har en gjennomsnittsalder på 84,1 år. I 2008 var det totalt 44 ansatte ved sykehjemmet som utførte 21,62 årsverk.

Vistestølen Bofellesskap i Randaberg

Bofellesskapet ble bygd i 2006 og består i likhet med sykehjemmet av 21 plasser. Alle beboere lider av demens, men har relativt bedre funksjonalitet enn beboerne på sykehjemmet. Gjennomsnittlig alder er 81,8 år. De ansatte sørger for renhold og legemiddelhåndtering. Måltider blir servert både i fellesskap og i de enkelte leilighetene. Det ble utført 21,45 årsverk fordelt på 48 ansatte i 2008.

3. Økonomi

I kapittel 3 ses det nærmere på kostnadsforskjeller mellom de representative sykehjemmene og de alternative boligformene for eldre. I første delkapittel studeres de største kostnadene ved å drive de enkelte boformene, herunder byggekostnader og lønnskostnader. I delkapittel 3.2 sammenliknes andre driftskostnader, medisinkostnad, lege og forskjeller i fysio- og ergoterapiinnsats. Det er også forskjeller i brukernes egenbetaling og dette studeres nærmere i delkapittel 3.3. I avsnitt 3.4 er det satt opp en oppsummering av kostnadsforskjellene.

3.1. Boligkostnader og årsverk

Når vi i dette avsnittet ser på økonomiske forskjeller ved sykehjem og heldøgns omsorgsboliger, er det tatt utgangspunkt i reelle og budsjetterte regnskapstall og beregnet en årlig kostnad per plass. Utgangspunktet for beregning av årlige boligkostnader er byggekostnad per plass. Videre antas det at bygningene har en levetid på 50 år (basert på erfaringer fra Brundalen sykehjem i Trondheim) og at realrenten er 2,5 prosent per år. Den årlige boligkostnaden framkommer da som summen av avskrivninger og rentekostnad. Vi rapporterer også bolig-kostnader basert på en levetid på 30 år.

Trondheim

I Trondheim har gjennomsnittlig byggekostnad i 2008-kroner for sykehjem og omsorgsbolig vært henholdsvis 21 700 kroner og 16 650 kroner per kvadratmeter de siste årene. Dette vil si at det koster 5 050 kroner mer per kvadratmeter å bygge sykehjem fremfor omsorgsbolig. Samtidig vil man med sykehjem forbruke mindre areal per beboer. Eksemplifisert med Brundalen sykehjem og Saupstadringen heldøgns omsorgsbolig ville total byggekostnad per plass i dag blitt henholdsvis 599 500 kroner og 937 950 kroner, det vil si en forskjell på 338 450 kroner per plass. Omregnet til årlig kostnad blir dette en kostnadsforskjell på 15 200 kroner.⁵ For å eksemplifisere at beregnet bygningslevetid ikke har stor betydning, er det også beregnet at forskjellen i årlig boligkostnad blir 19 700 kroner med en levetid på 30 år.

⁵ Kostnaden er beregnet som lineær avskrivning (byggets levetid) pluss rentekostnad (2,5 prosent).

Tabell 3.1: Byggekostnader i Trondheim

	Brundalen sykehjem	Saupstadringen HDO	Forskjell
Byggekostnad per m ² (kroner)	21 700	16 650	5 050
m ² per plass	27,6	56,3	-28,7
Byggekostnad per plass (kroner)	599 500	937 950	-338 450
Boligkostnad per plass per år med 50 års levetid (kroner)	27 000	42 200	-15 200
Boligkostnad per plass per år med 30 års levetid (kroner)	35 000	54 700	-19 700

Tabell 3.2: Årsverk for utvalgte institusjoner i Trondheim

	Brundalen sykehjem	Saupstadringen HDO	Forskjell
<i>Ressursinnsats per bruker:</i>			
Budsjetterte årsverk i 2008	0,835	0,682	0,153
Faktiske årsverk i 2008	0,938	0,920	0,018
<i>Lønnskostnader per bruker⁶:</i>			
Budsjettert lønnskostnad	455 075	371 690	83 385
Faktisk lønnskostnad	511 210	501 400	9 810

Trondheim kommune velger å budsjettere bemanning både uavhengig og avhengig av brukernes funksjonalitet. 40 prosent av den budsjetterte bemanningen blir gitt ut i fra brukernes funksjonalitet, mens resterende bemanning blir gitt med bakgrunn i en bestemt grunnbemanning i tillegg til et utvalg andre kriterier. Kategoriseringen som benyttes for kartlegging av funksjonalitet er i øyeblikket ”Activities of Daily Living”, forkortet ADL. Eksempler på aktivitetene som måles er i hvilken grad brukerne selvstendig mestrer egen hygiene, påkledning, matlaging, husarbeid, innkjøp og ansvar for egen økonomi.

⁶ Tall er basert på oppgitt lønnskostnad i Randaberg kommune.

For Brundalen sykehjem er det budsjettert med 1,42 årsverk avhengig av ADL, noe som betyr 6,3 timer per uke per bruker, mens det ved Saupstadringen HDO er budsjettert med 2,41 årsverk som tilsvarer 9,5 timer per uke per bruker. Samtidig har man ved sykehjemmet et tillegg for demente som tilsvarer 2,75 årsverk eller 12,2 timer per uke per bruker. For HDO-institusjonen er det ikke et slikt tillegg. I tillegg er det budsjettert med 0,1 leder- og 0,14 merkantilårsverk ved sykehjemmet. Dette betyr at det ved sykehjemmet totalt budsjetteres med 29,7 timer per bruker per uke, mens det ved omsorgsboligen med heldøgns omsorg budsjetteres med 24,3 timer per bruker per uke. I 2008 ble det benyttet 7,5 årsverk, noe som tilsvarer 33,4 timer per bruker per uke ved sykehjemmet. Ved omsorgsboligene med heldøgns omsorg ble det benyttet 8,3 årsverk. Dette tilsvarer 32,7 timer per bruker per uke og er 35 prosent mer enn hva som var budsjettert.

Tar man utgangspunkt i budsjett skal det benyttes 0,153 årsverk mer per bruker ved sykehjemmet enn ved omsorgsboligene. Med en gjennomsnittlig lønnskostnad per årsverk på 545 000 kroner ⁷ utgjør dette i dag en årlig kostnadsforskjell på 83 385 kroner. Hvis man derimot ser på hva som faktisk ble benyttet av årsverk i 2008, er den årlige merkostnaden 9 810 kroner ved å bemanne en sykehjemsplass fremfor en plass i omsorgsbolig med heldøgns omsorg.

Randaberg

Randaberg kunne ikke oppgi noen byggekostnad og det er derfor benyttet estimat fra Trondheim hvor byggekostnaden var oppgitt til 21 700 kroner og 16 650 kroner per m² for henholdsvis sykehjem og omsorgsbolig. I motsetning til i Trondheim er det mindre forskjell på arealet mellom institusjonene i Randaberg slik at total byggekostnad per plass her ville vært 1 920 000 kroner og 1 696 714 kroner for sykehjem og omsorgsbolig. Dette betyr at boligutformingen i Randaberg medfører at det er 223 286 kroner dyrere å bygge en sykehjemsplass enn en omsorgsbolig. I årlig boligkostnad betyr det en merkostnad på 10 000 kroner og 13 000 kroner for en levetid på henholdsvis 50 og 30 år.

⁷ Dette er rapportert lønnskostnad i Randaberg siden denne informasjonen ikke foreligger for Trondheim.

Tabell 3.3: Byggekostnader i Randaberg

	Sykehjemmet	Vitestølen	Forskjell
Byggekostnad per plass (kroner)	1 920 000*	1 696 714*	223 286*
m ² per plass	88,6	101,9	-13,3
Boligkostnad per plass per år med 50 års levetid (kroner)	86 400	76 400	10 000
Boligkostnad per plass per år med 30 års levetid (kroner)	112 000	99 000	13 000

* Beregnet på bakgrunn av gjennomsnittlig byggekostnad oppgitt av Trondheim kommune

Ressursbruken har vært omtrent den samme ved de to institusjonene med henholdsvis 1,03 og 1,02 årsverk per bruker for sykehjemmet og HDO-boligene. Dette utgjør en årlig kostnadsforskjell på 5 450 kroner per bruker.

Tabell 3.4: Årsverk for utvalgte institusjoner i Randaberg

	Sykehjemmet	Vitestølen	Forskjell
<i>Ressursinnsats per bruker:</i>			
Reelle årsverk i 2008	1,03	1,02	0,01
<i>Lønnskostnader per bruker:</i>			
Reell lønnskostnad	561 350	555 900	5 450

3.2. Andre kostnader

I dette delkapitlet studeres andre kostnadsforskjeller mellom sykehjem og alternativ boform, herunder driftsutgifter, utgifter til lege, medisin, fysio- og ergoterapi og rapportert sykefravær.

Trondheim

Driftsutgifter inneholder blant annet vedlikehold, rengjøring og hjelpemidler. I Trondheim ser man at driftsutgiftene i sykehjemmet var 30 000 kroner per bruker ved Brundalen sykehjem i 2008. Ved Saupstadringen HDO var disse kostnadene 18 667 kroner. Årlig kostnadsforskjell blir da 11 333 kroner i favør HDO. Kontakten i Randaberg opplyser på generelt grunnlag noen faktorer som kan føre til forskjeller i driftsutgiftene. En faktor som nevnes er at

hjelpemidler blir dekt ved sykehjem, mens beboere i omsorgsboliger kan få hjelpemidler gjennom NAV sine velferdsordninger. En annen ting som spiller inn er kostnader for renhold. Noen beboere i omsorgsboliger kan stå for renhold enten selv, i hovedsak gjennom pårørende, mens andre vil få renhold utført gjennom hjemmehjelpstjenesten. En annen viktig faktor er matutgifter. Ved sykehjemmet betaler kommunen for maten, mens beboere i omsorgsbolig ofte kjøper mat av kommunens sentralkjøkken til selvkostpris.

Tabell 3.5: Andre kostnader for utvalgte institusjoner i Trondheim

	Brundalen sykehjem	Saupstadringen HDO	Forskjell
<i>Årlig ressursinnsats per bruker:</i>			
Driftsutgifter (kroner)	30 000	18 667	11 333
Lege (timer)	26	0	26
Legeutgift per plass (kroner) ⁸	16 667	0	16 667
Fysio- og ergoterapi (timer)	0,16	1,8	-1,64
Medisin (kroner)	17 000	0	17 000
<i>Sykefravær:</i>			
Totalt	17,0 %	15,7 %	1,3 %
Kort	5,0 %	3,6 %	1,4 %
Lang	12,0 %	12,1 %	-0,1 %

I sykehjem er kommunene pliktig til å ha tilsynsleger som har medisinsk ansvar for brukerne, mens beboere i HDO-boliger følges opp medisinsk gjennom fastlegeordningen. Dette betyr at kommunenes utgift i pleie- og omsorgssektoren vil avhenge av fordelingen mellom sykehjemsplasser og plasser i heldøgnsomsorgsboliger. Trondheim opplyste ikke om kostnaden med å ha tilsynslege, men kun timeinnsatsen per år. Hvis man benytter kostnadene Randaberg oppgir til en årlig utgift på 200 000 kroner for å ha tilsynslege seks timer per uke ved sykehjemmet, tilsvarer dette en årlig kostnad 16 667 kroner per bruker ved Brundalen sykehjem som følge av at det benyttes tilsynslege fire timer i uken ved avdelingen. For fysio-

⁸ Beregnet på grunnlag av opplysninger fra Randaberg om en kostnad på 200 000 kroner per år for tilsynslege 6 timer per uke.

og ergoterapi har ressursinnsatsen per bruker vært veldig lav ved de to institusjonene. Totalt er det benyttet 14 timer.

Ved sykehjem gis det gratis medisin til beboerne, mens beboere ved omsorgsboliger med heldøgns omsorg må stå for dette selv. Ved Brundalen sykehjem hadde man i gjennomsnitt en medisinkostnad på 17 000 kroner per bruker.

Ved de to institusjonene i Trondheim er det relativt høyt sykefravær, men svært liten forskjell mellom sykehjem og omsorgsboliger. Ved begge institusjonene er langtidssykefraværet 12 prosent, mens korttidsfraværet er noe høyere ved Brundalen sykehjem enn ved Saupstadringen omsorgsbolig.

Randaberg

Randaberg har tilsynslege ved sykehjemmet seks timer i uken. Dette er oppgitt til å utgjøre en årlig kostnad på om lag 200 000 kroner. Dette tilsvarer en årlig kostnad per plass på 9 524 kroner. Det finnes ingen oversikt over hvor mange timer beboerne i omsorgsboligene benytter sin fastlege.

I Randaberg har man benyttet totalt 80 timer fysioterapi ved sykehjemmet, mens det er benyttet 50 timer fysioterapi og 42 timer ergoterapi ved HDO-boligene. Man har ikke oversikt over timebruk for ergoterapi ved sykehjemmet, men antar at dette ikke skiller seg mye fra bruken ved omsorgsboligene. Tilbudene gis etter individuelle behov. Dette betyr at det også i Randaberg vil være svært små forskjeller når det gjelder disse kostnadene.

I Randaberg er medisinförbruket ved sykehjemmet noe lavere enn i Trondheim med 11 450 kroner per plass.

Ved institusjonene i Randaberg er det også liten forskjell i sykefraværet hvor langtidssykefraværet har vært henholdsvis 6,1 og 8,5 prosent i 2008. Korttidsfraværet er omtrent det samme.

Tabell 3.6: Andre kostnader for utvalgte institusjoner i Randaberg

	Sykehjemmet	Vitestølen	Forskjell
<i>Årlig ressursinnsats per bruker per år:</i>			
Lege (timer)	14,9	0	14,9
Legeutgift per plass (kroner)	9 524	0	9 524
Fysio- og ergoterapi (timer)	80	50	30
Ergoterapi (timer)		42	
Medisin (kroner)	11 450	0	11 450
<i>Sykefravær:</i>			
Totalt	9,3 %	11,4 %	-2,1 %
Kort	3,2 %	2,9 %	0,3 %
Lang	6,1 %	8,5 %	-2,4 %

3.3. Brukernes egenbetaling

Stortinget har vedtatt retningslinjer for hva kommuner kan kreve av brukere for opphold i sykehjem og boform med heldøgns omsorg. Dette vederlaget skal beregnes etter brukerens inntekt. Av inntekter inntil folketrygdens grunnbeløp (70 256 kroner per 01.05.2008) kan kommuner kreve maksimalt 75 prosent av brukerens inntekt i leie, mens det av inntekter utover folketrygdens grunnbeløp kan kreves inntil 85 prosent. Samtidig kan ikke kommunene kreve vederlag som overstiger brukerens kostnader ved oppholdet. Månedlig vederlag inntil 1G utgjør 4 391 kroner.

Trondheim

Brukere ved Brundalen sykehjem betaler i gjennomsnitt 9 548 kroner for plassen, noe som skal tilsi en inntekt for gjennomsnittsbeboeren lik 143 061 kroner gitt at kommunen benytter maksimal sats. Ved Saupstadringen HDO betaler brukerne i gjennomsnitt en husleie på 6 000 kroner per måned, mens det i tillegg betales 5 096 kroner per måned for praktisk bistand og renhold slik at total gjennomsnittlig brukerbetaling blir 11 096 kroner per måned. Beboerne ved omsorgsboligen betaler da 18 576 kroner mer per år enn brukerne ved sykehjemmet.

Tabell 3.7: Brukernes egenbetaling ved utvalgte institusjoner i Trondheim

	Brundalen sykehjem	Saupstadringen HDO	Forskjell
Egenbetaling per år (kroner)	114 576	133 152	18 576

Randaberg

Også i Randaberg kommune er brukernes egenbetaling større ved opphold i omsorgsboliger med heldøgns omsorg enn sykehjem. Her betales det i gjennomsnitt henholdsvis 10 240 kroner og 9 600 kroner per måned. Årlig utgjør dette en forskjell på 7 680 kroner.

Tabell 3.8: Brukernes egenbetaling ved utvalgte institusjoner i Randaberg

	Sykehjemmet	Vitestølen	Forskjell
Egenbetaling per år (kroner)	115 200	122 880	7 680

3.4. Sammendrag av kostnader

Tabell 3.9 viser en oversikt for forskjellen i årlig kostnad for de viktigste utgiftene og inntektene diskutert i foregående delkapitler. For både Trondheim og Randaberg tyder beregningene på at en sykehjemsplass er mer kostnadskrevende enn en plass i omsorgsbolig med heldøgns omsorg. For de utvalgte institusjonene kan man si at Trondheim og Randaberg tar på seg en årlig merkostnad på henholdsvis 58 000 kroner og 44 000 kroner ved beslutningen om å bygge sykehjem fremfor omsorgsbolig.

Samtidig er det viktig å presisere at denne kostnadsoversikten ikke er optimalt beregnet. For eksempel er byggekostnaden beregnet ut i fra gjennomsnittlig byggekostnad per m² i Trondheim de siste årene, mens de eldreboligene som studeres er bygd på et tidligere stadium. Hvis utforming og areal på nye bygg er forskjellig fra de bygningene som er studert her, vil dette kunne ha betydning for kostnadsbildet. Dette er nærliggende å anta for Randaberg i og med det beregnes dyrere byggekostnad for sykehjemsplass enn omsorgsbolig. Når det gjelder utgifter i forbindelse med lege og medisin, vil dette være korrekt hvis man kun ser på kommunenes utgifter i pleie- og omsorgssektoren, mens beboerne i omsorgsboliger i større

grad vil være en utgiftspost for det offentlige gjennom fastlegeordningen og medisiner dekt av frikort. Når det gjelder forskjellen i lønnskostnad, kan dette skyldes at beboerne på sykehjem er mer pleietrengende enn beboerne i omsorgsboliger. Samtidig utgjør utgiftsforskjellen i budsjettert bemanning i Trondheim vel 83 000 kroner, og ikke 5 000 kroner som benyttet i oversikten i tabell 3.9. Kostnadsgevinsten for omsorgsboliger vil følgelig være større dersom det faktiske årsverksforbruket bringes ned mot det budsjetterte.

Tabell 3.9: Kostnadsforskjeller per bruker per år (1000 kroner)

	Merkostnad sykehjem i Trondheim	Merkostnad sykehjem i Randaberg
Boligkostnad	-15	10 ¹
Lønnskostnader	10 ²	5
Øvrige kostnader til pleie og omsorg		
Lege	17 ³	10
Medisin	17	11
Andre driftsutgifter	11	-
Brukerbetaling	18	8
Netto kommunal kostnad	58	44

1) Beregnet på grunnlag av oppgitt byggekostnad i Trondheim

2) Beregnet på grunnlag av oppgitt kostnad for et årsverk i Randaberg

3) Beregnet på grunnlag av utgift i Randaberg

Referanser

Borge, L.-E. og M. Haraldsvik (2005): ”Ressursbruk og tjenestetilbud i institusjons- og hjemmetjenesteorienterte kommuner”. SØF-rapport nr. 01/05.

Lov 1982-11-19 nr 66: Lov om helsetjenesten i kommunene.

Norsk institutt for by- og regionforskning (2004): Framtidige eldres boligønsker i Asker; Preliminær rapport fra en spørreundersøkelse, Oslo.

The Gale Encyclopedia of Nursing and Allied Health (2002), <http://www.enotes.com/nursing-encyclopedia/activities-daily-living-evaluation>. Hentet: 02.12.2010.

St.meld. Nr. 25 (2005-2006): *Mestring, muligheter og mening. Framtidas omsorgsutfordringer*. Helse- og omsorgsdepartementet.

Publikasjonsliste SØF

04/11	Kostnadsanalyse av alternative boformer for eldre	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus
03/11	Grunnskolekarakterer og fullføring av videregående opplæring	Torberg Falch Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm
02/11	Effektivitet i kommunale tjenester	Lars-Erik Borge Ivar Pettersen Per Tovmo
01/11	Betydningen av fullført videregående opplæring for sysselsetting blant unge voksne	Torberg Falch Ole Henning Nyhus
07/10	Kommunal skolepolitikk etter Kunnskapsløftet Med spesielt fokus på økt bruk av spesialundervisning	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen Ivar Pettersen
06/10	Regionale effekter av finanskrisen	Ole Henning Nyhus Per Tovmo
05/10	Fordelingsvirkninger av kommunal eiendomsskatt	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus
04/10	Videregående opplæring og arbeidsmarkeds-tilknytning for unge voksne innvandrere	Torberg Falch Ole Henning Nyhus
03/10	Årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring	Torberg Falch Lars-Erik Borge Päivi Lujala Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm
02/10	Barnehager i inntektssystemet for kommunene	Lars-Erik Borge Anne Borge Johannesen Per Tovmo

01/10	Prestasjonsforskjeller mellom skoler og kommuner: Analyse av nasjonale prøver 2008	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen
08/09	Kostnader av frafall i videregående opplæring	Torberg Falch Anne Borge Johannesen Bjarne Strøm
07/09	Frafall fra videregående opplæring og arbeidsmarkedstilknytning for unge voksne	Torberg Falch Ole Henning Nyhus
06/09	Ny produksjonsindeks for kommunene	Lars-Erik Borge Per Tovmo
05/09	Konsultasjonsordningen mellom staten og kommunesektoren	Lars-Erik Borge
04/09	Tidsbruk og organisering i grunnskolen: Sluttrapport	Lars-Erik Borge Halvdan Haugsbakken Bjarne Strøm
03/09	Tidsbruk og organisering i grunnskolen: Resultater fra spørreundersøkelse	Anne Borge Johannesen Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm
02/09	Ressurser og tidsbruk i grunnskolen i Norge og andre land	Lars-Erik Borge Ole Henning Nyhus Bjarne Strøm Per Tovmo
01/09	Skole-, hjemmeressurser og medelevers betydning for skolerresultater og valg	Hans Bonesrønning
06/08	Den økonomiske utviklingen i Trondheims-Regionen	Ole Henning Nyhus Per Tovmo
05/08	Suksessfaktorer i grunnskolen: Analyse av nasjonale prøver 2007	Hans Bonesrønning Jon Marius Vaag Iversen

04/08	Ressurser og resultater i grunnopplæringen: Forprosjekt	Hans Bonesrønning Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik Bjarne Strøm
03/08	Kultur, økonomi og konflikter i reindriften - En deskriptiv analyse av Trøndelag og Vest-Finnmark	Anne Borge Johannesen Anders Skonhoft
02/08	Analyser av kommunenes utgiftsbehov i grunnskolen	Lars-Erik Borge Per Tovmo
01/08	Lærerkompetanse og elevresultater i ungdomsskolen	Torberg Falch Linn Renée Naper
02/07	Effektivitetsforskjeller og effektiviserings- potensial i barnehagesektoren	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik
01/07	Ressurssituasjonen i grunnopplæringen	Torberg Falch Per Tovmo
08/06	Frafall i videregående opplæring: Betydningen av grunnskolekarakterer, studieretninger og fylke	Karen N. Byrhagen Torberg Falch Bjarne Strøm
07/06	Effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren: Sluttrapport	Lars-Erik Borge Kjell J. Sunnevåg
06/06	Empirisk analyse av handlingsplanen for eldreomsorgen	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik
05/06	Skoleåret 2004/2005: Frittstående grunnskoler under ny lov og frittstående videregående skoler under gammel lov	Hans Bonesrønning Linn Renée Naper
04/06	Samfunnsøkonomiske konsekvenser av ferdighetsstimulerende førskoletiltak	Ragnhild Bremnes Torberg Falch Bjarne Strøm

03/06	Effektivitetsforskjeller og effektiviseringspotensial i pleie- og omsorgssektoren	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik
02/06	Effektivitet og effektivitetsutvikling i kommunesektoren: Rapportering for 2005	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik Linn Renée Naper Kjell J. Sunnevåg
01/06	Ressursbruk i grunnopplæringen	Lars-Erik Borge Linn Renée Naper
04/05	Forhold som påvirker kommunenes utgiftsbehov i skolesektoren. Smådriftsulempen, skolestruktur og elevsammensetning	Torberg Falch Marte Rønning Bjarne Strøm
07/05	Gir frittstående skoler bedre elevresultater? <i>Konsekvenser av ny lov om frittstående skoler - Baseline rapport I: Elevresultater</i>	Hans Bonesrønning Linn Renée Naper Bjarne Strøm
02/05	Evaluerings- og kommuneoverføringer som Regionalpolitisk virkemiddel. Utredning for Kommunal- og regionaldepartementet	Erlend Berg Jørn Rattsø
06/05	Ressurssituasjonen i grunnskolen 2002-2004	Lars-Erik Borge Linn Renée Naper
05/05	Effektivitet og effektivitetsutvikling i Kommunesektoren: Rapportering for 2004	Lars-Erik Borge Kjell Sunnevåg
03/05	Kommunenes økonomiske tilpasning til tidsavgrensede statlige satsinger	Lars-Erik Borge Jørn Rattsø
01/05	Ressursbruk og tjenestetilbud i institusjons- og hjemmetjenesteorienterte kommuner	Lars-Erik Borge Marianne Haraldsvik